
Ymateb i Ymgynghoriad / Consultation Response

Enw / Name:	Owen Evans
Rôl / Role:	Prif Arolygydd Ei Fawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
E-bost / Email:	Prif-arolygydd@estyn.llyw.cymru
Rhif Ffôn / Tel No:	029 2044 6446
<hr/>	
Dyddiad / Date:	27.03.26
Pwnc / Subject:	Cymwysterau UG a Safon Uwch: Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg

Gwybodaeth gefndir am Estyn

Estyn yw Swyddfa Arolygiaeth Ei Fawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru. Fel corff y Goron, mae rydym yn annibynnol ar Lywodraeth Cymru.

Ein prif nod yw codi safonau a gwella ansawdd addysg a hyfforddiant yng Nghymru. Caiff hyn ei nodi yn Neddf Dysgu a Sgiliau 2000¹ a Deddf Addysg 2005 yn bennaf. Wrth gyflawni ei swyddogaethau, mae'n rhaid i ni ystyried:

- Ansawdd addysg a hyfforddiant yng Nghymru;
- Y graddau y mae addysg a hyfforddiant yn bodloni anghenion dysgwyr;
- Y safonau addysgol a gyflawnir gan y rhai sy'n cael addysg a hyfforddiant yng Nghymru;
- Ansawdd arweinyddiaeth a rheolaeth y darparwyr addysg a hyfforddiant hynny, gan gynnwys p'un a yw'r adnoddau ariannol sydd ar gael i'r rhai sy'n darparu addysg a hyfforddiant yn cael eu rheoli'n effeithlon a'u defnyddio mewn modd sy'n cynnig gwerth am arian;
- Datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol dysgwyr; a'r
- Cyfraniad a wneir at les dysgwyr.

Mae ein cylch gwaith yn cynnwys (ond nid yn unig) meithrinfeydd a lleoliadau nas cynhelir, ysgolion cynradd, uwchradd, arbennig a phob oed, ysgolion annibynnol, unedau cyfeirio disgyblion, addysg bellach, dysgu oedolion yn y gymuned, gwasanaethau addysg llywodraeth leol, dysgu yn y gwaith, a hyfforddiant cychwynnol athrawon.

Gallwn roi cyngor i'r Senedd Cymru ar unrhyw fater sy'n gysylltiedig ag addysg a hyfforddiant yng Nghymru. Er mwyn cyflawni rhagoriaeth i ddysgwyr, rydym wedi pennu tri amcan strategol:

¹ Caiff y ddeddf hon ei disodli gan Ddeddf Addysg Drydyddol ac Ymchwil (Cymru) 2022, pan fydd y darpariaethau ansawdd yn dechrau.

- Darparu atebolrwydd i ddefnyddwyr gwasanaeth ar ansawdd a safonau addysg a hyfforddiant yng Nghymru;
- Llywio datblygiad polisi cenedlaethol gan Lywodraeth Cymru;
- Meithrin gallu i wella'r system addysg a hyfforddiant yng Nghymru.

Nid yw'r ymateb hwn yn gyfrinachol.

Ymateb

Cyflwyniad

- Cefnogwn yr ymgais i adeiladu ar a chryfhau'r cymwysterau cyfredol UG ac Uwch. Mae brwdfrydedd a boddhad disgyblion yn y Gymraeg yn holl bwysig ac yn angenrheidiol er mwyn cyrraedd y nod o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050
- Mae'r cymhwyster yn ymddangos fel ei fod yn bodloni y galw i ddisgyblion fedru cyfathrebu mewn nifer o sefyllfaoedd a chyd-destunau pwrpasol.
- Mae'r cymwysterau'n cynnig cyfleoedd ymarferol i ddefnyddio'r iaith yn gywir mewn amrywiaeth o gyweiriau. Fodd bynnag, dylid ystyried addasrwydd natur y tasgau hyn, a lefel yr her. Byddai deunyddiau enghreifftiol i unedau 2,4 a 5 hefyd o fudd mawr i athrawon flaen gynllunio'n grefftus.
- Cynigir dulliau asesu amrywiol sy'n cynnig cydbwysedd effeithiol rhwng medrau llafar ac ysgrifenedig, gan gyfuno arholiadau allanol ac asesiadau di-arholiad.

Cwestiynau'r ymgynghoriad

1.(a) Dywedwch wrthym a ydych chi'n ymateb i'r arolwg hwn:

Arall (nodwch) Corff Arolygu Estyn

1.(b) Dywedwch wrthym beth yw enw eich ysgol neu enw'r corff dan sylw:

Estyn

1.(c) Dywedwch beth yw eich rôl:

Arall (nodwch): Arolygwyr ei Fawrhydi

Cwestiynau uned benodol

Uned 1

2. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod pwrpas yr uned arfaethedig yn bodloni pwrpas y cymhwyster?

Cytuno'n gryf

3. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod pwrpas yr uned arfaethedig yn berthnasol ac yn afaelgar i ddysgwyr?

Cytuno'n gryf

4. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod ffocws yr uned yn briodol?

Cytuno'n gryf

5. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod y dull asesu arfaethedig yn briodol?

Cytuno'n gryf

Cwestiynau uned benodol

Uned 2

2. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod pwrpas yr uned arfaethedig yn bodloni pwrpas y cymhwyster?

Cytuno

3. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod pwrpas yr uned arfaethedig yn berthnasol ac yn afaelgar i ddysgwyr?

Cytuno'n rhannol

4. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod ffocws yr uned yn briodol?

Cytuno'n rhannol

5. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod y dull asesu arfaethedig yn briodol?

Cytuno

Cwestiynau uned benodol

Uned 3

2. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod pwrpas yr uned arfaethedig yn bodloni pwrpas y cymhwyster?

Cytuno'n gryf

3. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod pwrpas yr uned arfaethedig yn berthnasol ac yn afaelgar i ddysgwyr?

Cytuno'n gryf

4. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod ffocws yr uned yn briodol?

Cytuno'n gryf

5. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod y dull asesu arfaethedig yn briodol?

Cytuno'n gryf

Cwestiynau uned benodol

Uned 4

2. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod pwrpas yr uned arfaethedig yn bodloni pwrpas y cymhwyster?

Cytuno

3. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod pwrpas yr uned arfaethedig yn berthnasol ac yn afaelgar i ddysgwyr?

Cytuno

4. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod ffocws yr uned yn briodol?

Cytuno

5. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod y dull asesu arfaethedig yn briodol?

Cytuno

Cwestiynau uned benodol

Uned 5

2. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod pwrpas yr uned arfaethedig yn bodloni pwrpas y cymhwyster?

Cytuno

3. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod pwrpas yr uned arfaethedig yn berthnasol ac yn afaelgar i ddysgwyr?

Cytuno

4. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod ffocws yr uned yn briodol?

Cytuno

5. I ba raddau rydych chi'n cytuno bod y dull asesu arfaethedig yn briodol?

Cytuno

Cwestiynau Cyffredinol

6. I ba raddau rydych chi'n cytuno y bydd y cymhwyster arfaethedig yn cefnogi Meini Prawf Cymeradwyo UG/Uwch Iaith a Llenyddiaeth Gymraeg?

Cytuno

7. I ba raddau rydych chi'n cytuno y bydd y cymhwyster arfaethedig yn cefnogi canfyddiadau Adroddiad Penderfyniadau Cymwysterau UG a Safon Uwch yn y Gymraeg Cymwysterau Cymru?

Cytuno

8. I ba raddau rydych chi'n cytuno y bydd y cymhwyster arfaethedig yn hydrin i ddysgwyr?

Cytuno

9. I ba raddau rydych chi'n cytuno y bydd y cymhwyster arfaethedig yn hydrin i ganolfannau (e.e. ysgolion)?

Cytuno

10. Rhowch unrhyw sylwadau ychwanegol yr hoffech eu gwneud ynghylch yr amlinelliad o'r cymhwyster.

- Ceir ymdrech glir i adeiladu ar gryfderau'r cymwysterau UG ac Uwch presennol. Mae brwdfrydedd a boddhad disgyblion yn greiddiol i wireddu'r nod o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050
- Gwerthfawrogwn canolbwyntio ar un testun yn hytrach na dau yn uned 1. Er teimlwn bod yr amrywiaeth o brofiadau yn fuddiol i ddisgyblion, yn enwedig y rhai sydd am astudio'n bellach yn y maes ar ôl ysgol, felly teimlwn bod astudio drama yn brofiad da gan nad yw bellach yn orfodol ar y cwrs TGAU newydd o Fedi 2026. Cytunwn bod astudio drama hefyd yn annog disgyblion i fynychu perfformiadau yn y theatr ac yn agor drysau ac ennyn diddordeb i ddiwylliant ehangach.
- Mae'r uned 2 sy'n arholiad allanol yn rhoi cyfle i ddisgyblion archwilio'r Gymraeg, ddoe a heddiw, gyda ffocws ar ffactorau hanesyddol, gwleidyddol, cymdeithasol a diwylliannol. Tra bod hwn yn cynnig mwy o hyblygrwydd a dewis o fewn y cymhwyster ac yn cynnwys cyfleoedd i ddysgwyr ddewis ffocysau a diddordebau personol, gobeithiwn bydd hyn yn rhoi boddhad i ddisgyblion wrth astudio'u hetifeddiaeth a threftadaeth. Mae'n hollbwysig bod digon o ddeunyddiau enghreifftiol ar gael i athrawon er mwyn iddynt ddeall yn llawn y gofynion sy'n perthyn i'r uned hon.
- Cytunwn nad yw'r ffordd gyfredol o asesu gramadeg yn bodloni anghenion y dysgwyr. Teimlwn, er bod cywirdeb ieithyddol yn bwysig, bod angen newid y ffordd mae'n cael ei asesu gan nad yw mewn gwirionedd yn galluogi disgyblion i arddangos eu gallu ieithyddol. Rydyn yn cydnabod yr heriau a wynebwr gan ddysgwyr wrth baratoi ar gyfer yr asesiad hwn. Rydym hefyd yn argymhell y dylid darparu canllawiau clir i athrawon ar sut i integreiddio asesu sgiliau gramadegol gyda datblygiad cyfathrebu naturiol, fel bod yr asesiadau'n fwy perthnasol ac ystyrlon i fywyd go iawn.
- Croesawn yr angen i'r elfen lafar (Uned 1 ac Uned 3) fod yn 40%. Mae'n cyd-fynd gyda'r pwysoli yn yr arholiadau TGAU newydd ac yn adlewyrchu'r pwysigrwydd i ddisgyblion ddatblygu'u sgiliau cyfathrebu, tra'n ei wneud yn gymhwyster fwy hygyrch i gynulleidfau ehangach o ddisgyblion. Er mwyn sicrhau cysondeb, byddai'n fuddiol darparu hyfforddiant safonol i arholwyr allanol a sicrhau bod yr un disgwyliadau'n cael eu cymhwyso ar draws canolfannau

- Cytunwn yn gryf dylai'r arholiadau llafar gael eu cynnal gan arholwyr allanol. Trwy wneud, mae'n rhoi statws i'r pwnc ac yn rhoi cyfrifoldeb a chyfle i ddisgyblion gyfathrebu gyda pherson nad ydyn nhw'n adnabod eisoes. Credwn bod y disgyblion yn elwa'n fawr ar gyfleoedd fel hyn ac yn bwysig iawn cadw'r arholi wyneb-yn wyneb. Mae'r defnydd o arholwyr allanol hefyd yn sicrhau cysondeb yn y safonau ar draws a chyfleoedd teg i bob disgybl.
- Croesawn y ffaith bod yr elfen synoptig yn parhau yn uned 3 yn ystod y drafodaeth grŵp er mwyn sicrhau bod y disgyblion yn gallu seilio'r gwaith ar ddiddordebau personol.
- Gwelwn ymgais yn Uned 4 i symud gyda'r oes er mwyn i'r pwnc fod yn apelgar i ddisgyblion ond mae astudio rhyddiaith yr oesoedd canol a'r hengerdd yr un mor bwysig – eto er mwyn paratoi ar gyfer cyrsiau tu hwnt i'r ysgol ac er mwyn sicrhau bod cymhwyster Uwch yn y Gymraeg yn cael ei gweld fel pwnc academaidd sy'n gallu cysylltu gyda phynciau clasurol eraill. Teimlwn bod cydbwysedd rhwng yr hen a'r newydd yn hollbwysig. Yn ogystal, byddai sicrhau hyblygrwydd ychwanegol yn y dewis testunau, er enghraifft, cynnwys cyfleoedd i astudio straeon byrion neu eitemau cyfoes – yn cynorthwyo athrawon i ddarparu cwricwlwm mwy personol ac apelgar i'w dysgwyr. Byddai deunyddiau enghreifftiol o fudd mawr hefyd i gynorthwyo athrawon yn eu paratodau.
- Cytunwn mai asesiad di-arholiad ddylai fod yn seiliedig ar y farddoniaeth a hynny er mwyn sicrhau nad prawf cof o wybodaeth a dyfyniadau ydyw. Mae hefyd yn ddilyniant o'r TGAU newydd.
- Cytunwn gyda'r ffyrdd amrywiol o asesu'r disgyblion sy'n gydbwysedd effeithiol rhwng llafar ac ysgrifenedig ac yn gyfuniad o arholiadau allanol ac asesiadau di-arholiad.

11. A oes gennych unrhyw argymhellion ar gyfer nofelau gosod ôl-1990 posib ar gyfer Uned 3?

Carafanio gan Guto Dafydd